

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ АУДИТУ ЕФЕКТИВНОСТІ В СИСТЕМІ ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ НА СОЦІАЛЬНО- КУЛЬТУРНІ ЦІЛІ

Вітчизняні тенденції зростання бюджетних витрат зумовлюють необхідність підвищення результативності їх використання. Адже в процесі виконання бюджетних програм спостерігаються нецільове та неефективне використання державних коштів, незаконність та неправильність їх витрачання, недосконалість підходу щодо обґрунтованості планового обсягу видатків, знаходження та використання додаткових грошових ресурсів для поліпшення діяльності розпорядників бюджетних коштів, виявлення надлишкових асигнувань. На своєчасне виявлення негативних відхилень від поставлених завдань та надання пропозицій їх усунення спрямований аудит ефективності.

Аудит ефективності являє собою новий вид контролю, що спрямований на визначення ефективності використання бюджетних коштів для реалізації запланованих цілей та встановлення факторів, які цьому перешкоджають. Він дозволяє оцінити рівень досягнення запланованих результатів та надати пропозиції щодо ефективного використання фінансових ресурсів.

Запровадження аудиту ефективності, зокрема в процесі використання коштів на соціально-культурні цілі, супроводжується труднощами і проблемами, що зумовлені сучасною вітчизняною практикою управління державними фінансами. Однією з основних проблем є відсутність упорядкованої та несуперечливої системи нормативно-правового регулювання аудиту ефективності. Хоча сьогодні існують законодавчі акти, котрі стосуються ефективності витрачання бюджетних коштів [1; 2], однак відсутній концептуальний документ, що відповідає світовим стандартам з визначенням принципів оцінки, завдань, пріоритетів, порядку їх здійснення і використання результатів.

Не менш важливою проблемою є незавершеність реформи бюджетного процесу. Так, на сьогодні запроваджено лише окремі елементи програмно-цільового методу, а саме: розроблено і впроваджено форми бюджетних запитів, програмну класифікацію видатків державного бюджету. Однак для виконавців бюджетних програм актуальним є практичне визначення критеріїв оцінки ефективності їх виконання. Підходи до їх визначення є різними, проте їх об'єднує те, що ефективність визначається не як співвідношення витрат і результатів. Зокрема, ефективність використання коштів на соціально-культурні цілі оцінюється з точки зору тих соціальних ефектів, які пов'язані з діяльністю певного суб'єкта бюджетного планування, зокрема: «зміцнення здоров'я, профілактика правопорушень і шкідливих звичок», «зміна ціннісних орієнтацій молоді, зміцнення сімейних якостей», «створення умов для забезпечення рівності доступу до якісної освіти». Фактично під ефективністю розуміється загальний опис результатів реалізації програми.

Крім того, ефективність використання бюджетних коштів оцінюється з точки зору їх витрат та впливу на досягнення цільових показників.

Зазначені підходи до оцінки результативності діяльності певного суб'єкта бюджетного планування в сфері соціально-культурних послуг призводять до неможливості об'єктивного виділення бюджетних коштів на фінансування певної бюджетної програми. Відтак, проблеми з визначенням показників ефективності в звітах про результати діяльності розпорядників бюджетних коштів пов'язані з низькою якістю останніх, що зумовлює неповноту та необ'єктивність відображення в них реального стану діяльності відповідного суб'єкта.

Потребує вирішення питання щодо впровадження пропозицій, розроблених за результатами аудиторського дослідження ефективності використання бюджетних коштів на соціально-культурні цілі, котрі повинні відстежуватися контролюючими органами з метою виконання. Проте у випадках не надання або неповного надання інформації про стан реалізації

пропозицій ці органи не мають дієвих важелів впливу на виконавців державних програм.

Як наслідок, головними розпорядниками бюджетних коштів запропоновані заходи щодо підвищення результативності фінансування соціально-культурних послуг враховані частково, значна частина проблемних питань досі не вирішена, що негативно позначається на процесі використання бюджетних коштів та перешкоджає своєчасному і повному виконанню програм.

Зазначені тенденції зумовлюють зниження рівня здоров'я нації, збільшення кількості важких захворювань у працездатному віці, спричиняючи зменшення чисельності населення; падіння престижу інтелектуальної праці у країні, втрати набутих протягом багатьох років здібностей до інновацій. А саме останні забезпечують прогрес економіки.

Таким чином, проведення аудиту ефективності використання бюджетних коштів контролюючими органами свідчить, що в сучасних умовах політичного й економічного розвитку держави незаконне, нецільове, нерезультативне фінансування соціально-культурних видатків є масовим явищем, котре зумовлює виникнення великої кількості проблем у вітчизняній практиці, а саме руйнує правове поле держави та сприяє зростанню соціального напруження в суспільстві.

Узагальнюючи викладене, слід зазначити, що подальше продуктивне застосування та розвиток аудиту ефективності в Україні можливе за наявності наступних умов:

– створення нормативної та методологічної основи для його проведення, зокрема шляхом розроблення і затвердження єдиної концепції розвитку державного аудиту ефективності, а також внесення змін і доповнень в чинне законодавство, а саме через визначення організаційної структури всієї системи державного фінансового контролю; встановлення переліку органів нормативно-правового регулювання аудиту ефективності, їх прав й обов'язків; порядок побудови системи нормативно-правових актів аудиту, її структури (частини, розділи, підрозділи тощо, їх розташування в певній послідовності) та змісту;

- завершення впровадження механізмів програмно-цільового методу, забезпечивши не тільки формування, а й застосування в бюджетному процесі повної та достовірної звітності про результативні показники виконання бюджетних програм;
- подальшої демократизації країни та підвищення ролі суспільства у системі державного управління;
- запровадження головного пріоритету діяльності держави та органів влади – виявлення, врахування та ефективне задоволення потреб суспільства;
- активізації прикладних наукових досліджень у сфері державного аудиту з обов'язковим використанням міжнародного досвіду контрольної діяльності та впровадженням досягнутих результатів у вітчизняну практику;
- запровадження прозорості системи державного управління, яка відповідно включає і управління бюджетними коштами на соціально-культурні цілі.

Успішна реалізація зазначених напрямів потребує істотного законодавчого розширення функцій і повноважень контролюючих органів, зокрема Рахункової палати і Контрольно-ревізійної служби України, вдосконалення їх організаційної структури, методів роботи, фінансового, кадрового, інформаційного забезпечення тощо.

Отже, для того, щоб аудит ефективності зайняв належне місце в системі оцінювання результативності використання бюджетних коштів, сприяв би модернізації бюджетного процесу і підвищенню якості надання соціально-культурних послуг, необхідне дотримання принципів умов для його подальшого розвитку, вирішення існуючих проблем та наближення до найкращої міжнародної практики.

Література:

1. Бюджетний кодекс України від 21 червня 2001 року № 2542-III [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.zakon.gov.ua/>.
2. Наказ Головного Контрольно-ревізійного управління України від 2 квітня 2003 року № 75 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо проведення аудиту ефективності виконання бюджетної програми» [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://212.26.146.91/doc/?code=v0075501-03>.